

Slide 1

מגילת שיר השירים

הראשונה בקובץ חמש מגילות שבחטיבת ה"כתובים" בתנ"ך:

- שיר השירים - נקראת בחג הפסח.
- רות - נקראת בחג השבועות.
- איכה - נקראת בצום תשעה באב.
- קהלת - נקראת בחג הסוכות.
- אסתר - נקראת בחג הפורים.

שיר השירים, מכלול רוטשילד, איטליה המאה ה-15

מגילת שיר השירים

הראשונה בקובץ חמש מגילות שבחטיבת ה"כתובים" בתנ"ך.

מבנה: מספר שירים (17-30). השירים מקשה אחת, מובדלים זה מזה בנושא, לא פרקים נפרדים. לכן נקרא שיר השירים (שיר של שירים) החלוקה לפרקים מאוחרת ונוצרית, כך למשל השיר ה-10 מפוצל בין פרקים ה'-ו'.

Slide 2

זאב רבן

מגלת שיר השירים

• מי כתב? • מתי? • מה הנושא?

יעקב נאמן

מחבר: על פי המסורת שלמה המלך: "שיר השירים אֲשֶׁר לְשִׁלְמֹה" שיר השירים א', א (אחד מ-3: שיר השירים, קהלת, משלי)

חוקרים מודרנים חושבים שזה אוסף שירי אהבה מאוחר יותר, כי הוא עוסק במגוון של נושאים: שירי אהבה של נוף כפרי, שירי רועים, שירי כורמים, שירי אהבה של נוף עירוני ושירי חתונה. יש במגילה שירי אביב ופריחה, שירים שהם מונולוג של בחור או בחורה, שירים שיש בהם דיאלוג בין בחור לבחורה ושירים המכילים דיאלוג בין נערה לאחיה (אח מפורש כמאהב גם כן). לדברי החוקרים, מגוון כזה של שירים חובר על ידי יוצרים שונים, והושר בזמנים שונים ובנסיבות שונות.

מן ההיבט הלשוני, מציינים החוקרים את הימצאותם של קווי לשון האופייניים לעברית של ימי בית שני במגילה. בייחוד נוהגים להצביע על המילה השאולה מפרסית "פרדס" כראיה לאיחורה של המגילה, שכן הפרסים השתלטו והשפיעו על ארץ ישראל רק במחצית השנייה של המאה ה-6 לפנה"ס, כ-450 שנה לאחר זמנו של שלמה. המקדימים את זמן חיבורה של המגילה סבורים שאין בכך כדי להפריך את טענתם, שכן המילה הפרסית הייתה עשויה להתגלגל לאזור בדרכי המסחר, גם בהיעדר מגע ישיר עם הפרסים.

יעקב נאמן החל לעסוק במגזרות נייר בשנת 1976, בהיותו כבן 70 והפך לאחד מגדולי גוזרי הנייר במאה העשרים. בעידודה של חוקרת מגזרות הנייר החיפאית ד"ר גיזה פרנקל ז"ל יצר נאמן מאות עבודות ואף לימד את האומנות לכל דורש. כאדם דתי הוא סימן לעצמו מטרה להחיות את האומנות היהודית היפה הזאת שהחלה כנראה בספרד במאה ה-15, משם נפוצה לכל הגלויות, אך לאחר השואה כמעט ונכחדה. עיקר היוצרים היו גברים, רבים בחורי ישיבות שיכלו לשלב פסוקים בעברית מהמקורות.

זאב רבן – ראה שקופית 5

Slide 3

מגלת שיר השירים - האוהבים

- שלמה המלך והשולמית
(אבישג השונמית?)
- הקב"ה וכנסת ישראל (עם ישראל)
רבי עקיבא אומר כי "כל הכתובים קודש,
ושיר-השירים קודש קודשים" (משנה,
ידים ג, ה)
- ישו והכנסייה

וויליאם ראסל פלינט

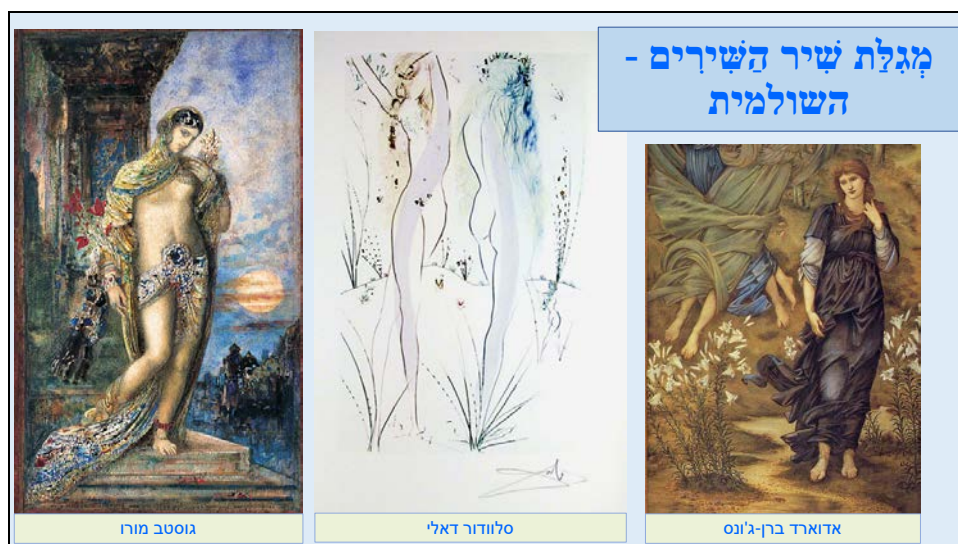
המגילה היא סדרה של שירי אהבה בין בני זוג, גבר ואישה, הפונים זה אל זה. במסורת חז"ל נתפרשו שירים אלה באופן אלגורי, כמשל ליחסי עם ישראל והקב"ה. רבי עקיבא אומר כי "כל הכתובים קודש, ושיר-השירים קודש קודשים" (משנה, ידים ג, ה). במסורת הנוצרית מופיע פירוש אלגורי דומה, הרואה במגילה דימוי ליחסי ישו והכנסייה הנוצרית.

בתנ"ך, **אבישג השונמית** (על שם מקומה, **שונם**) הייתה המשרתת האישית של **דוד המלך** בסוף ימיו. אבישג הובאה לדוד על ידי יועציו כדי לפתור את בעיית הצינה שאחזה בו. לפי **ספר מלכים א'**, **פרק א'**, **פסוקים א'-ד'** דוד לא קיים יחסי אישות עם אבישג: **והמלך דוד זקן בא בימים, ויכסהו בבגדים ולא יחם לו. ויאמרו לו עבדיו: יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ועמדה לפני המלך ותהי לו סכנת, ושכבה בחיקו ויחם לאדני המלך. ויבקשו נערה יפה ככל גבול ישראל, וימצאו את אבישג השונמית ויבאו אותה למלך. והנערה יפה עד מאד, ותהי למלך סכנת ותשרתהו והמלך לא ידעה**

לאחר מותו של דוד ולאחר סכסוך הירושה בין **שלמה לאדוניהו** שהוכרע בניצחונו של שלמה, הייתה אבישג העילה להריגתו של אדוניהו (אחיו) בפקודת שלמה:

איור של הצייר הסקוטי **William Russell Flint [1880-1969]** לשיר השירים – ציור מתקתק ורומנטי-אוריינטליסטי. חלומו של הגבר הלבן על נשות המזרח ומנעמי אלף לילה ולילה.

Slide 4

גוסטב מורו; **Gustave Moreau**: 1826-1898 היה צייר סימבוליסט צרפתי. הוא נולד ומת בפריז. הנושא המרכזי של מורו היה התיאור של דמויות נוצריות ומיתולוגיות. סימבוליזם: השימוש בצורות ובדימויים שנתפשו כמעוררי אסוציאציות וחסרי הגדרה מילולית. בעבודותיהם ישנן רמיזות לרעיונות ובעיקר לרגשות, בעזרת דימויים ספרותיים ומיתולוגיים ובאמצעות סגנון וצורת הקו, והשימוש בצבע.

בסגנון מתרפק על המזרח צייר גם **Edward Burne-Jones** (1833–1898) את ציורו 'אתי מלבנון כלה'. הטבע מתמזג בשמלותיהן של הנערות והן ייצוג טהור ויפה של הטבע, שמייצג את כל הטוב והיפה בעולם הפרה-תעשייתי.

Slide 5

האומן הישראלי-בצלאלי זאב רבן אייר את שיר השירים, [1930] ומבט בעבודותיו ילמד על עוצמת ההשפעה האירופית – שיר השירים כפי שראו אותו במערב אירופה – אקזוטי, שפתיו מור ולבנה וגניו פרי מגדים מפותלים עם רימונים עסיסיים. צבעיו רכים גם תואמים ונערותיו שחורות ונאוות. דודיו ארזי הלבנון ששזפתם השמש. היה סימבוליסט, כמו גוסטב מורו

שרגא ווייל 1918-2009 היה אמן ישראלי. ווייל, מן החשובים שבאמני הקיבוץ, עסק בתחומי אמנות מגוונים בהם ציור, רישום, הדפס, תחרית, חיתוך לינול, ליתוגרפיה, הדפס רשת, ועוד), גרפיקה, עיצוב עטיפות ספרים, איור ספרים, פיסול, תבליט וקולאז'.

Slide 6

מגלת שיר השירים: צבעים

יוסי שטרן

פרק א, ה: שְׁחֹרָה אֲנִי וְנָאֹהָ, בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם;
בְּאֶהְלִי קָדָר, כִּירְעוֹת שְׁלֹמֹה .

פרק ב', א: אֲנִי חֲבַצְלֵת הַשָּׁרוֹן, שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים.

אדוארד ברן-ג'ונס

יהודית שדור

יוסי שטרן (1923 – 1992) היה צייר ומאייר ישראלי. נודע בציורי דמויות ונופים של העיר ירושלים והווי הלוחמים בארגונים צבאיים לפני קום המדינה, צה"ל וגדנ"ע. זכה לפרסים אחדים על עבודתו האמנותית.

יהודית שדור: ציירת ואמנית מגזרות נייר ישראלית. ילידת מילוואקי, ויסקונסין, עלתה ארצה בשנת 1950 ומתגוררת בירושלים. היא היוצרת העיקרית בתחיית אמנות מגזרות הנייר היהודית. בשיתוף עם בעלה, יוסף, כתבה ספר המתאר את אמנות מגזרות הנייר היהודית ותולדותיה.

שחורה ונאוה: שיער שחור – רצוי, אבל גוף כהה אינו רצוי... (ראו המשך הפסוק: "אל תראוני שאני שחרחרת", זה באשמת השמש, ששזפה את גוף הרועה (ובסלנג מודרני, הביטוי "שחרדנית") הגוף בהיר כמו שושן צחור

Slide 7

מרק שאגל

מגלת שיר השירים: צבעים

פרק ד', ג:
כחוט השני
שפתותיך

פרק ז', ו:
ראשך עליך
כפרמל, ודלת
ראשך
פֶּאֶרְגָמָן : מֶלֶךְ,
אֶסּוּר בְּרִהְטִים.

He-Qi He

שני: חוט השני: שם של צבע אדום (ובהשאלה: מחלת השנית – scarlet fever)
הביטוי עובר כחוט השני מתאר נושא מרכזי החוזר ומופיע בסדרה של יצירות.
הביטוי משלב מושג מימי המקרא ומשמעות מושאלת שמקורה בגרמנית.

חוט השני בשיר השירים הוא סמל ליופי, והמושג נזכר בתנ"ך כמה פעמים כאמצעי סימון: אֶת-תִּקְוֹת חוֹט
הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בַחֲלוֹן אֲשֶׁר הוֹרְדָתָנוּ בוֹ (יהושע ב יח)
וְיִהְיֶה בְלִדְתָּהּ, וַיִּתֶּן-יְדֹ; וְתִקַּח הַמִּלֻּדֹת וְתִקְשֶׁר עַל-יְדֹ שָׁנִי לֵאמֹר: זֶה יֵצֵא רֹאשָׁנָה (בראשית לח כח)

שני הוא גוון של צבע אדום, הנוצר מגופה המיובש של תולעת השני (כינוי מקראי לזחל של כנימת המגן).
שימשה לטהרה ולצביעת צמר לצורך אריגים יקרים (פרוכות, מסכים, ובגדי כהונה) בצבע אדום מיוחד
בבית המקדש.

(צבע שני)

באירופה היה מקובל מאז ימי הביניים לסמן חבלים שיוצרו בידי גילדת עושי החבלים בחוט צבעוני שהיה
שזור בין החוטים המרכיבים את החבל. בשנת 1664 נקבע בבריטניה חוק, שכל חבל המשמש את
ספינות הצי המלכותי יסומן בחוט שני אדום. הבחירה בצבע השני התנ"כי נבעה מיופיו ועמידותו של
הצבע וכן מן המשמעות הסמלית שהוא זכה לה בנצרות כסמלו של ישו וכמייצגת את המלוכה.

המנהג לסמן את החבלים של ספינות הצי המלכותי הבריטי בחוט שני היה מוכר לסופר הגרמני גתה,
והוא שנתן לו את המשמעות המושאלת של נושא חוזר. בספרו הגדול "הקירבה שבבחירה" (Die
Wahlverwandschaften, 1809) ממשיך גתה את החוט האדום השזור בחבלי הצי הבריטי לחוט של
חיבה ומסירות המשוך על כל דפי יומנה של אוטיליה. הביטוי הגרמני ("mein roter Faden" – חוט
אדום) שבו השתמש גתה הפך בעקבות השימוש בספר לביטוי שגור בגרמנית, ומשם חדר לרוסית,
לעברית ולשפות נוספות.

ארגמן (מאכדית argamannu) צבע אדום לבדים , carmine, crimson **דלת** ראשך: הצמות שבראשך,
דלה ורהטים אלה חוטי השתי והערב בנול האורגים. warp and woof threads of the loom.

Slide 8

מגלת שיר השירים: צבעים

סלומודור דאלי

משה נובק

פרק ה', י-יא:
דודי צח ואדום, דגול
מרבבה.
ראשו, קתם פז; קנצותיו,
תלתלים, שחרות, קעורב.

משה נובק, פסל וצייר ומעצב שטיחי קיר. 1930-2012. עלה ארצה עם משפחתו 1934.

אָדוֹם אָדוֹם אָדוֹם אָדָמָה דָם

לפי אחד החוקרים: צח ואדום, כי עור המלך היה ורוד, צבע שלא היה לו שם מוגדר בתקופת המקרא ושוב: ראשו כתם פז ותלתלחו שחורים, כמו ב"עטור מצחר"

Slide 9

סלודור דאלי, 1970

מגלת שיר השירים: חושים

- פרק א', א-ב: שיר השירים, אשר לשלמה. ישקני מנשיקות פיהו, כי-טובים דדיך ממין.

מגע, ארוטיקה

Slide 10

מַגֵּלַת שִׁיר הַשִּׁירִים: חושים

אריק גיל, 1925

• פרק א', יג:
צָרוֹר הַמֶּר דּוֹדִי לִי,
בֵּין שְׂדֵי זָלִין.

ריח, מגע

Arthur Eric Rowton Gill 1882-1940 היה פסל, מגלף באבן, טיפוגרף, קליגרף ודפס בריטי. היה מקושר בתנועת Arts and Crafts. נראה, כי אלמנטים שונים בחייו של גיל, היו מנוגדים. מחד, גיל היה בעל השקפות דתיות קתוליות עמוקות ומאידך גיסא אמנותו התאפיינה במוטיבים אירוטיים.

Slide 11

מגלת שיר השירים: חושים

- פרק ד', ט-יא: לבבתי, אחתי כלה ; לבבתי באחד (באחת) מעיניך, באחד ענק מצורניך. מה-יפני דידך, אחתי כלה ; מה-טבו דידך מיני, וריח שמניך מכל-בשמים. נפת תטפנה שפתותיך, כלה ; דבש וחלב תחת לשונך, וריח שלמתיך כריח לבנון.

סלוודור דאלי, 1979

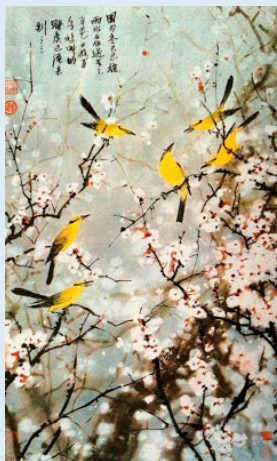
ריח, טעם

פסוק יא אונומטופיאה כביטוי שירי

שואלים חכמי ישראל: מדוע ה' מלבב אותנו ומחבב אותנו רק בעין אחת? למה לא בשתי עיניים? אין ספק שעם ישראל קדוש וטהור. אך אי אפשר להתעלם מכך שלאורך כל ההיסטוריה יצר הרע הצליח להיאחז מעט בעם ישראל ולפגום מעוצמתו וקדושתו. אלא שלמרות אותם פגמים וכתמים וקמטים - עדיין גדולה אהבת ה' לישראל, אהבה עזה וחזקה, עד כדי כך שה' מכריז לנצח נצחים "זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולותיך". מפני שה' כביכול מסתכל עלינו רק בעין אחת - ולא בשתי עיניים. בורא עולם כביכול עוצם עין אחת ומתעלם מכל החלק הלא טוב שבנו, והוא מביט עלינו מהעין השניה - והוא מתמקד רק בדברים הטובים שבנו, עד כדי כך שהבורא יכול להסתכל על הרשע הגדול ביותר בישראל ולחוש כלפיו אהבה עד אין קץ

וראה הביטוי: "מעלים עין"

Slide 12

Song of Songs 2:14, by Wu Guoting (Chinese Ink Painting)

מגלת שיר השירים: חושים

- **פרק ב', ח:** קול דודי, הנה-זה בא; מדלג, על-ההרים--מקפץ, על-הגבעות
- **פרק ב', יד:** יונתי בחגוי הסלע, בסתר המדרגה, הראיני את-מראיך, השמיעני את-קולך: כי-קולך ערב, ומראיך נאה.

ראיה, שמיעה
ומעבר אל הטבע. דימוי קולו של הדוד לעופר איילים ודימוי הרעיה ליונה (דימויים אלו מופיעים פעמים רבות בשיר השירים)

Slide 13

<https://www.youtube.com/watch?v=cggK8CuMxYY>

מגלת נשיר השירים: טבע

א. מ. ליליאן

יוסי שטרן

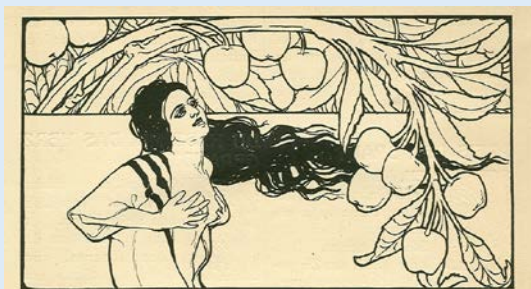
פרק ד', א:
הֲנֵךְ יָפָה רַעֲיָתִי,
הֲנֵךְ יָפָה--עֵינֶיךָ
יוֹנִים, מְבַעַד
לְצִמְתֶּךָ; שְׁעָרֶךָ
כְּעֶדֶר הָעֶזִּים,
שְׁגָלְשׁוֹ מִהֵרָה
גִּלְעָד.

יוסי שטרן (1923 – 1992) היה צייר ומאייר ישראלי. נודע בציורי דמויות ונופים של העיר ירושלים והווי הלוחמים בארגונים צבאיים לפני קום המדינה, צה"ל וגדנ"ע. זכה לפרסים אחדים על עבודתו האמנותית.

אפרים משה ליליין 1874-1925 היה צייר, צלם ותחריטאי יהודי, שפעל בגרמניה ובארץ ישראל, ממייסדי "בצלאל", "המזוהה עם סגנון האר נובו. שמו יצא לפניו בשל יצירתו בנושאי יהדות וציונות; מכונה לעתים "האמן הציוני הראשון".

Slide 14

מגלת שיר השירים: טבע

א. מ. ליליאן

פרק ח', ה: מי זאת, עלה
מן-המדבר, מתרפקת,
על-דודך; תחת התפוח,
עוררתיך--שמה חבלתך
אמך, שמה חבלה ולדתך.

המילה לחבל: בעברית מודרנית משמעות של פגיעה בזדון ללא קונטציה מינית.
בתנך: קיים במשמעות מינית: או לבעול, או לכרוע ללדת.

Slide 15

מגלת שיר השירים: טבע

תמר מסר

פרק ב', יא-יב: כי-הנה
הסתו, עבר; הגשם, חלף
הלך לו.

הנצנים נראו בארץ, עת
הזמיר הגיע; וקול התור,
נשמע בארצנו. אל-גנת אגוז
ירדתי, לראות באבי הנחל;
לראות הפרחה הגפן, הנצו
הרמנים.

המאירת **תמר מסר** היא אמנית די אנונימית בישראל, אבל בחו"ל עבודותיה – איורים והדפסות בנושאים תנכ"יים – נקנו על ידי אספנים פרטיים ומככבות באוספים רבים של מוסדות מכובדים. למשל, המוזיאון היהודי בניו יורק, ספריית הקונגרס בושינגטון, אוספי הספרים הנדירים של אוניברסיטאות הארוורד וייל ועוד.

Slide 16

מגלת שיר השירים: פרקטיקה

פרק ז' יד:

הדודאים נתנו-
ריח, ועל-פתחינו
כל-מגדים--
חדשים, גם-ישנים;
דודי, צפנתי לך.

https://www.youtube.com/watch?v=QgcToq7_HZU

Robert Bateman, Three Women Plucking Mandrakes, 1870

דוד – דודא – דודאים

את צמח הדודאים אנו פוגשים בספר בראשית. ראובן, בנה בכורה של לאה אמנו מוצא את צמח הדודאים פורח בר בשדה, קוטף אותו, ומביא אותו הביתה. רחל, אחותה העקרה של לאה, עושה עמה עסקה. לאה תיתן לה את הדודאים ורחל תיתן בתמורה לילה עם יעקב, הבעל של שתיהן. כפי שמצטייר בסיפור מקראי זה, צמח הדודאים או אטרופה מנדרגורה בשמו המדעי, נחשב משך שנים רבות סגולה לפיריון וריפוי עקרות. ככל הנראה הדבר נובע לא מתכונותיו הבוטניות, אלא מצורת השורש העבה שלו, שמזכיר לעיתים את צורת איבר המין הגברי. ולא רק נשים עקרות השתמשו בו. גם נשים פוריות צרכו את הצמח הרעיל מפני שהאמינו כי הוא יסייע להם בלידת בנים זכרים. אפילו גברים במזרח התיכון עונדים עד היום מחרוזת מפירות הצמח כקמע וכסגולה לאון גברי. הדודאים הוא עשב רב שנתי רעיל, מכיל אלקלואיד, בעל ניחוח חזק ובלתי נעים. הוא שייך לסוג סולנום ממשפחת הסולניים ומקורו במזרח התיכון. הוא צומח באגן הים התיכון ובהרי ההימלאיה.

צמח שרוע על האדמה, רב שנתי, הפורח בחודשים אדר וניסן ולקראת חודש ניסן אייר, הפרחים הסגולים הופכים לפירות בעלי ריח טוב ומשכר, כמו שכתוב בשיר השירים "

הדודאים נתנו ריח".

הפרי בגודל של עגבניית שרי בצבע כתום. בעל שורש עבה הבא בצורות שונות: גבר, אישה, אישה המחזיקה בידיה תינוק וכן גבר המחזיק תינוק או גבר ואשה מחובקים.

רוברט בייטמן (1842-1922) היה צייר אנגלי, ארכיטקט, ומעצב גנים. החל משנת 1870 עמד בראש קבוצת אומנים שהושפעו מיצירתו של אדוארד ברן ג'ונס.

הינך יפה

הפרויקט של עידן רייכל

מילים ולחן: עידן רייכל

<https://www.youtube.com/watch?v=M9LqEW8ikfw>

בְּמִיטָתִי כְּבֶר שְׂבֻעוֹת בִּיקְשָׁתִי
 אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי וְלֹא מְצֵאתִיו
 חִפְשָׁתִי בֵּין כָּל רְחוּבוֹת הָעִיר
 הָעֲמוּסָה שְׁקָרִים הַזֹּאת וְלֹא מְצֵאתִיו
 מְצֵאוֹנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסּוֹבְבִים בְּעִיר
 אֵךְ אֶהְיֶה כִּמְעֵט וְלֹא מְצֵאתִי אוֹתוֹ
 אֵךְ לֹא אֶרְפֶּה מִמֶּנּוּ עַד שְׂאֵבִיאוֹ אֶל תּוֹךְ עִירִי
 אֶל בֵּית אִמִּי וְאֶל חֲדָרִי אֶל מִיטָתִי

הִנֵּךְ יָפָה רַעֲיִיתִי וְשִׁפְתוֹתַיִיךְ חוּט שְׁנִי
 שְׁנִיִּיךְ לְבָנוֹת כִּמוֹ אוֹר הַלְּבָנָה
 מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה
 נִישְׂאָתָה עַל כָּנָף צְפוּרָה גְּדוּלָה הַגִּיעָה לְבֵיתִי
 בְּמִיטָתִי כְּבֶר שְׂבֻעוֹת בִּיקְשָׁתִי...

הִנֵּךְ יָפָה רַעֲיִיתִי וְשִׁפְתוֹתַיִיךְ חוּט שְׁנִי ...

הִנֵּךְ יָפָה רַעֲיִיתִי אֲנִי נִגְנֵב מִשָּׁתִּי עֵינֵיִיךְ
 שְׁשׁוֹרְפוֹת אוֹתִי כְּאֵשׁ הַלְּהָבָה
 מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה
 נִישְׂאָתָה עַל כָּנָף צְפוּרָה גְּדוּלָה הַגִּיעָה לְבֵיתִי

תַּעֲשֶׂה עֲלֶיהָ, לִיהוָה תַּעֲלֶנָּה: כִּי לֹא-יָדַע מְנוּחַ, כִּי-מִלְאָךְ יְהוָה הוּא. יי וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-מִלְאָךְ יְהוָה, מִי שָׁמֶךְ: כִּי-יָבֵא דְבָרֶיךָ (דְּבָרְךָ), וְכַבְדְּנוֹךְ. יי וַיֹּאמֶר לוֹ מִלְאָךְ יְהוָה, לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמִי--וְהוּא-פָּלְאִי. {פ}

יט וַיִּקַּח מְנוּחַ אֶת-גְּדֵי הָעֵזִים, וְאֶת-הַמִּנְחָה, וַיַּעַל עַל-הַצּוּר, לִיהוָה; וּמִפֶּלֶא לַעֲשׂוֹת, וּמְנוּחַ וְאַשְׁתּוֹ רָאִים. כ וַיְהִי בַעֲלוֹת הַלֵּהב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, הַשְּׁמִימָה, וַיַּעַל מִלְאָךְ-יְהוָה, בַּלֵּהב הַמִּזְבֵּחַ; וּמְנוּחַ וְאַשְׁתּוֹ רָאִים, וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם אָרְצָה. כא וְלֹא-יָסוּף עוֹד מִלְאָךְ יְהוָה, לַהֲרֹאֶה אֶל-מְנוּחַ וְאֶל-אַשְׁתּוֹ; אִזּוֹ יָדַע מְנוּחַ, כִּי-מִלְאָךְ יְהוָה הוּא. כב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-אַשְׁתּוֹ, מוֹת נָמוּת: כִּי אֱלֹהִים, רָאִינוּ. כג וַתֹּאמֶר לוֹ אֲשֶׁתּוֹ, לוֹ חִפֵּץ יְהוָה לְהַמִּיתֵנוּ לֹא-לָקַח מִיָּדֵנוּ עֲלֶיהָ וּמִנְחָה, וְלֹא הִרְאָנוּ, אֶת-כָּל-אֱלֹהִים; וְכַעַת, לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ כְּזֹאת. כד וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֶן, וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן; וַיִּגְדֵּל הַנַּעַר, וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה. כה וַתַּחֲלֵ רוּחַ יְהוָה, לִפְעָמוֹ בַּמַּחֲנֶה-דָן, בֶּין צָרְעָה, וּבֶין אֲשֶׁתָּאֵל. {פ}

שופטים פרק יז

שמשון
רוצה
להתחתן
עם אשה
פלישתית

א וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן, תַּמְנָתָה; וַיֵּרָא אִשָּׁה בַת־מִנְתָּה, מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים. ב וַיַּעַל, וַיִּגְדֵּל לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ, וַיֹּאמֶר אִשָּׁה רְאִיתִי בַת־מִנְתָּה, מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים; וְעַתָּה, קָחוּ-אוֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה. ג וַיֹּאמֶר לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ, הֲאִין בְּבָנוֹת אַחִיךָ וּבְכָל-עַמִּי אִשָּׁה--כִּי-אַתָּה הוֹלֵךְ לְקַחַת אִשָּׁה, מִפְּלִשְׁתִּים הָעֲרָלִים; וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל-אָבִיו אוֹתָהּ קַח-לִי, כִּי-הִיא יִשְׂרָה בְּעֵינַי. ד וְאָבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ, כִּי מִיְּהוָה הִיא--כִּי-תֵאָנָה הוּא-מְבַקֵּשׁ, מִפְּלִשְׁתִּים; וּבַעַת הַהִיא, פְּלִשְׁתִּים מַשְׁלִים בְּיִשְׂרָאֵל.

בדרך לתמנה
שמשון הורג
אריה, ואחר
כך מוצא בתוך
הגוויה שלו
דבש ואוכל
אותו

ה וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן וְאָבִיו וְאִמּוֹ, תִּמְנָתָהּ; וַיָּבֹאוּ, עַד-כְּרָמִי
תִּמְנָתָהּ, וְהִנֵּה כְּפִיר אֲרִיּוֹת, שָׁאֵג לִקְרָאתוֹ. וַיִּתְצַלַּח עָלָיו
רוּחַ יְהוָה, וַיִּשְׁסַעְהוּ כְּשֶׁסַּע הַגָּדִי, וּמֵאֻמָּה, אֵין בִּידּוֹ; וְלֹא
הִגִּיד לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ, אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה. ^{יז} וַיֵּרֶד, וַיְדַבֵּר לְאִשָּׁה;
וַתִּישֹׁר, בְּעֵינֵי שִׁמְשׁוֹן. ^{יח} וַיָּשֶׁב מִיָּמִים, לְקַחְתָּהּ, וַיִּסֶּר
לְרָאוֹת, אֵת מַפְלַת הָאֲרִיָּה; וְהִנֵּה עֲדַת דְּבוּרִים בְּגוֹיַת
הָאֲרִיָּה, וַדָּבָשׁ. ^{יט} וַיֵּרְדֵּהוּ אֶל-כַּפְּיוֹ, וַיִּלְךְ הַלּוֹךְ וְאָכַל, וַיִּלְךְ
אֶל-אָבִיו וְאֶל-אִמּוֹ, וַיִּתֵּן לָהֶם וַיֹּאכְלוּ; וְלֹא-הִגִּיד לָהֶם, כִּי
מִגּוֹיַת הָאֲרִיָּה רָדָה הַדָּבָשׁ. ^כ וַיֵּרֶד אָבִיהוּ, אֶל-הָאִשָּׁה; וַיַּעַשׂ
שָׁם שִׁמְשׁוֹן מִשְׁתָּה, כִּי כֵן יַעֲשׂוּ הַבַּחֲוִירִים. ^{כא} וַיְהִי, כְּרָאוֹתָם
אוֹתוֹ; וַיִּקְחוּ שְׁלֹשִׁים מֵרַעִים, וַיְהִיו אֵתוֹ. ^{כב} וַיֹּאמֶר לָהֶם
שִׁמְשׁוֹן, אַחֲוֹדָה-נָא לָכֶם חִידָה: אִם-הִגִּד תִּגִּידוּ אוֹתָהּ לִי
שְׁבַעַת יָמִי הַמִּשְׁתָּה, וּמִצְאֲתָם--וְנִתַּתִּי לָכֶם שְׁלֹשִׁים סְדִינִים,
וּשְׁלֹשִׁים חֲלָפֹת בְּגָדִים. ^{כג} וְאִם-לֹא תוּכְלוּ, לְהִגִּיד לִי--וְנִתַּתִּים
אֲתָם לִי שְׁלֹשִׁים סְדִינִים, וּשְׁלֹשִׁים חֲלִיפּוֹת בְּגָדִים; וַיֹּאמְרוּ
לוֹ--חֲוֹדָה חִידָתְךָ, וְנִשְׁמָעָנָה. ^{כד} וַיֹּאמֶר לָהֶם, מֶהֱאָכַל יֵצֵא
מֵאָכַל, וּמַעֲזָ, יֵצֵא מִתּוֹק; וְלֹא יִכְלוּ לְהִגִּיד הַחִידָה, שְׁלֹשַׁת
יָמִים. ^{כה} וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיֹּאמְרוּ לְאִשָּׁת-שִׁמְשׁוֹן פְּתִי
אֶת-אִישְׁךָ וַיַּגֵּד-לָנוּ אֶת-הַחִידָה--כֵּן-נִשְׂרָף אוֹתְךָ וְאֶת-בֵּית
אָבִיךָ, בָּאֵשׁ; הַלִּירְשָׁנוּ, קִרְאָתָם לָנוּ הֲלֹא. ^{כו} וַתִּבְדֹּךְ אִשָּׁת
שִׁמְשׁוֹן עָלָיו, וַתֹּאמֶר רַק-שָׁנֵאתָנִי וְלֹא אֶהְבַּתָּנִי--הַחִידָה
חֲדָתָ לְבָנִי עָמִי, וְלִי לֹא הִגַּדְתָּהּ; וַיֹּאמֶר לָהּ, הִנֵּה לְאָבִי וּלְאִמִּי
לֹא הִגַּדְתִּי--וְלָךְ אֲגִיד. ^{כז} וַתִּבְדֹּךְ עָלָיו שְׁבַעַת הַיָּמִים, אֲשֶׁר-
הָיָה לָהֶם הַמִּשְׁתָּה; וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיַּגֵּד-לָהּ כִּי
הֶצִּיקְתָּהוּ, וַתַּגֵּד הַחִידָה, לְבָנִי עָמָה. ^{כח} וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֲנָשִׁי
הָעִיר בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, בְּטָרֶם יָבֹא הַחֲרָסָה, מֶה-מִּתּוֹק מִדָּבָשׁ,
וּמֶה עֹז מֵאָרִי; וַיֹּאמֶר לָהֶם--לוֹלֵא חֲרָשְׁתֶּם בְּעִגְלָתִי, לֹא
מִצְאֲתָם חִידָתִי. ^{כט} וַתִּצַּלַּח עָלָיו רוּחַ יְהוָה, וַיֵּרֶד אֲשַׁקְלוֹן וַיִּדֹּךְ
מֵהֶם שְׁלֹשִׁים אִישׁ וַיִּקַּח אֶת-חֲלִיצוֹתָם, וַיִּתֵּן הַחֲלִיפּוֹת,
לְמַגִּידֵי הַחִידָה; וַיַּחַר אָפוֹ, וַיַּעַל בֵּית אָבִיהוּ. ^ל וַתְּהִי, אִשָּׁת
שִׁמְשׁוֹן, לְמֵרַעְהוּ, אֲשֶׁר רָעָה לוֹ. {פ}

אשה
ראשונה:
התמנית.

שמשון
מתערב עם
האורחים
הפלישתים:
הוא חד להם
חידה, הם לא
יודעים את
התשובה.
אשתו של
שמשון מציקה
לו עד שהוא
נותן לה את
הפתרון. היא
אומרת
לפלישתים.
שמשון מפסיד
בהתערבות,
מכה את
הפלישתים
ועוזב את
האשה.

שופטים פרק טו

א וַיְהִי מִיָּמִים בִּימֵי קַצִּיר-חֹטִים, וַיִּפְקֹד שָׁמְשׁוֹן אֶת-אִשְׁתּוֹ בְּגִדֵי עֲזִים, וַיֹּאמֶר, אֲבָאָה אֶל-אִשְׁתִּי הַחֲדָרָה; וְלֹא-נָתַנוּ אָבִיהָ, לָבוֹא. ב וַיֹּאמֶר אָבִיהָ, אִמָּר אִמְרָתִי כִי-שָׁנָא שְׂנֵאתָהּ, וְאַתְּנָנָהּ, לְמַרְעָךְ; הֲלֹא אַחוּתָהּ הִקְטַנָּה טוֹבָה מִמֶּנָּה, תְּהִי-נָא לָךְ תַּחֲתֶיהָ. ג וַיֹּאמֶר לָהֶם שָׁמְשׁוֹן, נְקִיתִי הַפַּעַם מִפְּלִשְׁתִּים: כִּי-עָשָׂה אֲנִי עִמָּם, רָעָה. ד וַיִּלְכֹּד שָׁמְשׁוֹן, וַיִּלְכֹּד שְׁלֹשׁ-מֵאוֹת שׁוֹעֲלִים; וַיִּקַּח לַפָּדִים, וַיִּפֹּן זָנֹב אֶל-זָנֹב, וַיִּשֶׁם לַפִּיד אֶחָד בֵּין-שְׁנֵי הַזָּנָבוֹת, בַּתָּוֶךְ. ה וַיִּבְעֶר-אֵשׁ בַּלְּפִידִים, וַיִּשְׁלַח בְּקִמּוֹת פְּלִשְׁתִּים; וַיִּבְעֶר מִגְדִּישׁ וְעַד-קָמָה, וְעַד-כָּרֶם זֵית. ו וַיֹּאמְרוּ פְּלִשְׁתִּים, מִי עָשָׂה זֹאת, וַיֹּאמְרוּ שָׁמְשׁוֹן חֲתָן הַתַּמָּנִי, כִּי לָקַח אֶת-אִשְׁתּוֹ וַיִּתְּנָהּ לְמַרְעָהּ; וַיַּעֲלוּ פְּלִשְׁתִּים, וַיִּשְׁרְפוּ אוֹתָהּ וְאֶת-אָבִיהָ בָּאֵשׁ. ז וַיֹּאמֶר לָהֶם שָׁמְשׁוֹן, אִם-תַּעֲשׂוּן כֹּזָאֵת: כִּי אִם-נִקְמָתִי בָכֶם, וְאַחֵר אֶחָדֵל. ח וַיֵּד אֹתָם שׁוֹק עַל-יָרֵךְ, מִכָּה גְדוֹלָה; וַיֵּרֶד וַיֵּשֶׁב, בְּסַעֲיֵף סָלַע עֵיטָם. {פ}

בתור עונש
לפלישתים,
שמשון
משתמש
בשועלים
להצית
שדותיהם

ט וַיַּעֲלוּ פְּלִשְׁתִּים, וַיַּחֲנוּ בִיהוּדָה; וַיִּנְטְשׁוּ, בְּלַחִי. י וַיֹּאמְרוּ אִישׁ יְהוּדָה, לָמָּה עָלִיתָם עָלֵינוּ; וַיֹּאמְרוּ, לְאַסּוֹר אֶת-שָׁמְשׁוֹן עָלֵינוּ, לַעֲשׂוֹת לוֹ, כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ. יא וַיֵּרְדּוּ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ מִיהוּדָה, אֶל-סַעֲיֵף סָלַע עֵיטָם, וַיֹּאמְרוּ לְשָׁמְשׁוֹן הֲלֹא יָדַעְתָּ כִּי-מַשְׁלִים בָּנוּ פְּלִשְׁתִּים, וּמָה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ; וַיֹּאמֶר לָהֶם--כְּאֲשֶׁר עָשׂוֹ לִי, כֵּן עָשִׂיתִי לָהֶם. יב וַיֹּאמְרוּ לוֹ לְאַסְרֶךָ יָרֵדְנוּ, לְתַתָּךְ בֵּיד-פְּלִשְׁתִּים; וַיֹּאמֶר לָהֶם, שָׁמְשׁוֹן, הִשָּׁבְעוּ לִי, פֶּן-תִּפְגְּעוּן בִּי אַתָּם. יג וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֵאמֹר, לֹא כִי-אָסַר נְאֻסְרְךָ וַנִּתְּנוּךָ בְּיָדָם, וְהָמַת, לֹא נִמְיָתְךָ; וַיֹּאסְרֵהוּ, בְּשָׁנִים עֶבְתִּים חֲדָשִׁים, וַיַּעֲלוּהוּ, מִן-הַסָּלַע. יד הוּא-בָּא עַד-לַחִי, וּפְלִשְׁתִּים הָרִיעוּ לְקִרְאָתוֹ; וַתִּצָּלַח עָלָיו רוּחַ יְהוָה, וַתִּהְיֶינָה הָעֶבְתִּים אֲשֶׁר עַל-זְרוּעוֹתָיו כְּפִשְׁתִּים אֲשֶׁר בָּעֲרוּ בָּאֵשׁ, וַיִּמָּסּוּ אֶסְרוֹרָיו, מֵעַל יָדָיו. טו וַיִּמָּצֵא לַחִי-חֲמוֹר, טָרִיָּה; וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחָהּ, וַיֵּד-בָּהּ אֶלֶף אִישׁ. טז וַיֹּאמֶר שָׁמְשׁוֹן--בְּלַחִי הַחֲמוֹר, חֲמוֹר חֲמָרְתִּים; בְּלַחִי הַחֲמוֹר, הִפִּיתִי אֶלֶף אִישׁ. יז וַיְהִי כְכֹלְתּוֹ

הפלישתים
דורשים מבני
ישראל להסגיר
את שמשון. בני
ישראל קושרים
אותו ומביאים
אותו לפלישתים.
ה' עושה נס
ומשחרר את
החבלים, שמשון
לוקח לחי חמור
ומכה בה אלף
פלישתים.

לְדַבֵּר, וַיִּשְׁלַךְ הַלְחִי מִיָּדוֹ; וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא, רִמַת
 לְחִי. יֵה וַיִּצְמָא, מָאֵד, וַיִּקְרָא אֶל-יְהוָה וַיֹּאמֶר, אֶתְּהָ נָתַתָּ
 בְּיָד-עֲבָדֶיךָ אֶת-הַתְּשׁוּעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת; וַעֲתָה אָמוּת בַּצָּמָא,
 וְנַפְלֹתִי בְיַד הָעֲרָלִים. יֵט וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת-הַמַּכְתֵּשׁ אֲשֶׁר-
 בַּלְחִי, וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מֵיִם וַיִּשְׁתְּ, וַתֵּשֶׁב רוּחוֹ, וַיְחִי; עַל-כֵּן
 קָרָא שְׁמָהּ, עֵין הַקּוֹרָא אֲשֶׁר בַּלְחִי, עַד, הַיּוֹם
 הַזֶּה. כ. וַיִּשְׁפֹּט אֶת-יִשְׂרָאֵל בִּימֵי פְלִשְׁתִּים, עֶשְׂרִים
 שָׁנָה. {פ}

שופטים פרק טז

אשה שניה:
 הזונה מעזה
 הפלישתים רוצים
 להרוג את שמשון,
 הוא עוקר את שער
 העיר ולוקח אותו
 לחברון

א וַיִּלְךָ שִׁמְשׁוֹן, עֲזֹתָהּ; וַיֵּרָא-שָׁם אִשָּׁה זֹנָה, וַיָּבֹא
 אֵלֶיהָ. ב. לַעֲזֹתִים לֵאמֹר, בָּא שִׁמְשׁוֹן הֵנָּה, וַיִּסָּבּוּ וַיִּאָּרְבוּ-לוֹ
 כָּל-הַלַּיְלָה, בְּשַׁעַר הָעִיר; וַיִּתְּחַרְשׁוּ כָל-הַלַּיְלָה לֵאמֹר, עַד-
 אֹר הַבֹּקֶר וְהִרְגָּנָהּוּ. ג. וַיִּשְׁכַּב שִׁמְשׁוֹן, עַד-חֲצִי הַלַּיְלָה,
 וַיִּקָּם בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֹּאחֲזֵ בַדְּלָתוֹת שַׁעַר-הָעִיר וּבִשְׁתֵּי
 הַמְּזוֹזוֹת, וַיִּסָּעֶם עִם-הַבְּרִיחַ וַיִּשָּׁם עַל-כִּתְפָיו; וַיַּעֲלֶם אֶל-
 רֹאשׁ הָהָר, אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי חֶבְרוֹן. {פ}
 ד וַיְהִי, אַחֲרֵי-כֵן, וַיֹּאחֲזֵב אִשָּׁה, בְּנַחַל שָׂרָק; וַיִּשְׁמָהּ,
 דְּלִילָה. ה. וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים, וַיֹּאמְרוּ לָהּ פָּתִי אוֹתוֹ
 וְרָאִי בַמָּה כָחוּ גְדוֹל, וּבַמָּה נוֹכַל לוֹ, וְאַסְרֵנוּהוּ לַעֲנוֹתוֹ;
 וַאֲנַחְנוּ, נִתֵּן-לָךְ, אִישׁ, אֶלְף וּמֵאָה כֶּסֶף. ו. וַתֹּאמֶר דְּלִילָה,
 אֶל-שִׁמְשׁוֹן, הַגִּידָה-נָא לִי, בַּמָּה כָחָךְ גְּדוֹל; וּבַמָּה תִּאָּסֵר,
 לַעֲנוֹתֶךָ. ז. וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ, שִׁמְשׁוֹן, אִם-יֹאסְרֵנִי בְּשִׁבְעָה
 יִתְּרִים לַחִים, אֲשֶׁר לֹא-חָרְבוּ--וְחִלִּיתִי וְהִיִּיתִי, כְּאַחַד
 הָאָדָם. ח. וַיַּעֲלוּ-לָהּ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים, שִׁבְעָה יִתְּרִים לַחִים--
 אֲשֶׁר לֹא-חָרְבוּ; וַתֹּאסְרֵהוּ, בָּהֶם. ט. וְהָאֲרָב, יָשֵׁב לָהּ בַּחֲדָר,
 וַתֹּאמֶר אֵלָיו, פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שִׁמְשׁוֹן; וַיִּנָּתֶק, אֶת-הַיִּתְּרִים,
 כַּאֲשֶׁר יִנָּתֶק פְּתִיל-הַנְּעֶרֶת בְּהִרְיָחוֹ אֵשׁ, וְלֹא נוֹדַע
 כָּחוּ. י. וַתֹּאמֶר דְּלִילָה, אֶל-שִׁמְשׁוֹן, הֵנָּה הִתְלַתָּ בִּי, וַתִּדְּבַר
 אֵלַי כְּזָבִים; עֲתָה הַגִּידָה-נָא לִי, בַּמָּה תִּאָּסֵר. יא וַיֹּאמֶר

אשה שלישית:
 דלילה:
 הפלישתים
 מציעים לדלילה
 כסף רב אם
 תגלה את סוד
 כוחו של שמשון

אֱלֹהֶיךָ--אִם-אֲסוּר יֵאָסְרוּנִי בְּעִבְתִּים חֲדָשִׁים, אֲשֶׁר לֹא-
 נַעֲשֶׂה בָּהֶם מִלְּאֲכָה: וְחִלֵּיתִי וְהִיִּיתִי, כְּאֶחָד
 הָאָדָם. יב וְתִקַּח דְּלִילָה עֲבֹתִים חֲדָשִׁים וּתְאַסְרֶהוּ בָּהֶם,
 וּתֹאמֶר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שְׁמִשׁוֹן, וְהָאֶרֶב, יֵשֵׁב בַּחֲדָר;
 וַיִּנְתְּקֶם מֵעַל זִרְעֹתָיו, כַּחוּט. יג וּתֹאמֶר דְּלִילָה אֶל-שְׁמִשׁוֹן,
 עַד-הֵנָּה הִתְלַת בִּי וְתִדְבֵּר אֵלַי כְּזָבִים--הִגִּידָה לִּי, בְּמָה
 תְּאַסֵּר; וַיֹּאמֶר אֱלֹהֶיךָ--אִם-תֵּאָרְגִי אֶת-שִׁבְעַת מַחְלָפוֹת רֹאשִׁי,
 עִם-הַמַּסָּכָת. יד וְתִתְקַע, בֵּיתְדָךְ, וּתֹאמֶר אֵלָיו, פְּלִשְׁתִּים
 עָלֶיךָ שְׁמִשׁוֹן; וַיִּיקֶץ, מִשְׁנָתוֹ, וַיִּסַּע אֶת-הַיִּתְדַּת הָאֶרֶג, וְאֶת-
 הַמַּסָּכָת. טו וּתֹאמֶר אֵלָיו, אֵיךְ תֹּאמַר אֶהְבֵּתִיךָ, וְלִבְךָ, אֵין
 אִתִּי: זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, הִתְלַת בִּי, וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִּי, בְּמָה כִּחַדְתָּ
 גְּדוֹל. טז וַיְהִי כִי-הִצִּיקָה לוֹ בַּדְּבָרִיָּה, כָּל-הַיָּמִים--
 וּתְאַלְצֶהוּ; וְתִקְצַר נַפְשׁוֹ, לָמוֹת. יז וַיִּגַּד-לָהּ אֶת-כָּל-לְבוֹ,
 וַיֹּאמֶר לָהּ מוֹרָה לֹא-עָלָה עַל-רֹאשִׁי--כִּי-נִזִּיר אֱלֹהִים אָנִי,
 מִבֶּטֶן אִמִּי; אִם-גָּלַחְתִּי וְסָר מִמֶּנִּי כַּחַי, וְחִלֵּיתִי וְהִיִּיתִי
 כְּכָל-הָאָדָם. יח וּתִרָא דְלִילָה, כִּי-הִגִּידָה לָהּ אֶת-כָּל-לְבוֹ,
 וְתִשְׁלַח וְתִקְרָא לְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים לֵאמֹר עָלוּ הַפַּעַם, כִּי-הִגִּידָה
 לָהּ (לִי) אֶת-כָּל-לְבוֹ; וְעָלוּ אֵלֶיהָ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים, וַיַּעֲלוּ
 הַכֶּסֶף בִּידָם. יט וְתִישְׁנֶהוּ, עַל-בִּרְכִּיהָ, וְתִקְרָא לָאִישׁ, וְתִגְלַח
 אֶת-שִׁבְעַת מַחְלָפוֹת רֹאשׁוֹ; וְתַחֵל, לְעֻנּוֹתוֹ, וַיִּסֵּר כַּחוּ,
 מֵעָלָיו. כ וּתֹאמֶר, פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שְׁמִשׁוֹן; וַיִּקֶּץ מִשְׁנָתוֹ,
 וַיֹּאמֶר אֵצָא כְּפַעַם בְּפַעַם וְאֶנְעַר, וְהוּא לֹא יָדַע, כִּי יְהוָה סָר
 מֵעָלָיו. כא וַיֵּאֱחָזוּהוּ פְלִשְׁתִּים, וַיִּנְקְרוּ אֶת-עֵינָיו; וַיּוֹרִידוּ
 אוֹתוֹ עֲזָתָה, וַיֵּאָסְרוּהוּ בִּנְחָשְׁתִּים, וַיְהִי טוֹחַן, בְּבֵית
 הָאֲסִירִים (הָאֲסוּרִים). כב וַיַּחֵל שַׁעַר-רֹאשׁוֹ לְצִמְחָה, כְּאֲשֶׁר
 גָּלַח. {פ}

הפיתוי ונפילתו
של שמשון:

שמשון מגלה
את סודו
לדלילה, היא
גוזרת בלילה
את שיערו.

הפלישתים
מנקרים את
עיניו ולוקחים
אותו לבית
הסוהר

כג וְסַרְנֵי פְלִשְׁתִּים, נֶאֱסָפוּ לְזַבַּח זָבַח-גְּדוֹל לְדָגוֹן אֱלֹהֵיהֶם--

וּלְשִׁמְחָה ; וַיֹּאמְרוּ--נָתַן אֱלֹהֵינוּ בְּיָדְנוּ, אֶת שְׁמִשׁוֹן
 אוֹיְבֵינוּ. כִּי וַיִּרְאוּ אֹתוֹ הָעָם, וַיִּהְלְלוּ אֶת-אֱלֹהֵיהֶם : כִּי
 אָמְרוּ, נָתַן אֱלֹהֵינוּ בְּיָדְנוּ אֶת-אוֹיְבֵנוּ, וְאֶת מַחְרִיב אֶרְצֵנוּ,
 וְאִשָּׁר הִרְבָּה אֶת-חַלְלֵינוּ. כִּי וַיְהִי, כִּי טוֹב (כְּטוֹב) לָבָס,
 וַיֹּאמְרוּ, קִרְאוּ לְשִׁמְשׁוֹן וַיִּשְׁחַק-לָנוּ ; וַיִּקְרְאוּ לְשִׁמְשׁוֹן מִבֵּית
 הָאֲסִירִים (הָאֲסוּרִים), וַיִּצְחַק לִפְנֵיהֶם, וַיַּעֲמִידוּ אוֹתוֹ, בֵּין
 הָעַמּוּדִים. כִּי וַיֹּאמֶר שְׁמִשׁוֹן אֶל-הַנַּעַר הַמַּחֲזִיק בְּיָדוֹ,
 הִנִּיחָה אוֹתִי, וְהִימַשְׁנִי (וְהִמְיִשְׁנִי) אֶת-הָעַמּוּדִים, אֲשֶׁר הִבִּית
 נָכוֹן עָלֵיהֶם ; וְאִשָּׁעוּ, עָלֵיהֶם. כִּי וְהִבִּית, מָלֵא הָאֲנָשִׁים
 וְהַנָּשִׁים, וְשָׂמָה, כָּל סַרְנֵי פִלְשֹׁתִים ; וְעַל-הַגָּג, כְּשִׁלְשֶׁת
 אֲלָפִים אִישׁ וְאִשָּׁה, הָרָאִים, בְּשָׁחוֹק שְׁמִשׁוֹן. כִּי וַיִּקְרָא
 שְׁמִשׁוֹן אֶל-יְהוָה, וַיֹּאמֶר : אֲדֹנִי יְהוָה זָכְרֵנִי נָא וְחַזְקֵנִי נָא
 אֲדָּהּ הַפַּעַם הַזֶּה, הָאֱלֹהִים, וְאֶנְקָמָה נָקִם-אֶחָת מִשְׁתִּי עֵינִי,
 מִפִּלְשֹׁתִים. כִּטְוִילְפַת שְׁמִשׁוֹן אֶת-שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַתֹּדָה, אֲשֶׁר
 הִבִּית נָכוֹן עָלֵיהֶם, וַיִּסָּמְךְ, עָלֵיהֶם--אֶחָד בְּיָמֵינוּ, וְאֶחָד
 בְּשִׁמְאָלוֹ. לֹא וַיֹּאמֶר שְׁמִשׁוֹן, תָּמוּת נַפְשִׁי עִם-פִּלְשֹׁתִים, וַיֵּט
 בָּכַח, וַיִּפֹּל הַבַּיִת עַל-הַסַּרְנִים וְעַל-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-בּוֹ ; וַיְהִיו
 הַמָּתִים, אֲשֶׁר הָמִית בָּמוֹתוֹ, רַבִּים, מֵאֲשֶׁר הָמִית
 בְּחַיָּיו. לֹא וַיִּרְדּוּ אָחִיו וְכָל-בֵּית אָבִיהוּ, וַיִּשְׁאוּ אוֹתוֹ, וַיַּעֲלוּ
 וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֲשֶׁתָּאֵל, בְּקִבְר מְנוּחַ אָבִיו ;
 וְהוּא שָׁפַט אֶת-יִשְׂרָאֵל, עֶשְׂרִים שָׁנָה. {פ}

נקמה אחרונה:

הפלישתים
 רוצים לראות
 את שמשון
 החלש, הם
 מביאים אותו
 למקדש האל
 דגון. כאשר הוא
 עומד ומחזיק
 בעמודי הבניין,
 הוא מתפלל לה'
 שייתן לו כוח עוד
 פעם אחת. ה'
 נענה לו,
 ושמשון ממוטט
 את כל הבית
 והורג יותר
 אנשים במותו
 מאשר בכל
 חייו.

מתוך : <http://www.mechon-mamre.org/i/t/t0713.htm>

לקריאה עם תרגום : <http://www.mechon-mamre.org/p/pt/pt0713.htm>

Slide 1

שמשון – גיבור או...?

רובנס, 1609

אלברכט דירר, 1497

סיפור על אהבה וחושך, דרמה של סקס והתאבדות, מיתוס שעניינו ארוס (יצר החיים והמיניות) ותנאטוס (יצר התוקפנות והמוות): הניסוחים שונים, אבל כולם יכולים לשמש כותרת למחזור סיפורי שמשון במקרא (שופטים יג'-טז'). תחילת הסיפור, כזכור, בבשורת לידתו של שמשון לאשת מנוח, המשכו במערכת היחסים הבעייתית בין שמשון לאשה התמנית ובעימותים שהסתעפו ממנה עם הפלשתים, ולאחר אפיזודה קצרה עם הזונה מעזה מגיע הסיפור לשיאו בתיאור המפגש עם דלילה, האשה שאהב, המוביל בחוקיות, כמו-טרגית, אל מותו ההרואי במקדש דגון.

חז"ל במדרשים, מילטון בדרמה, רובנס ורמברנדט בציור, סן-סנס באופרה, ז'בוטינסקי ברומן, דה-מיל בסרט הוליוודי, לאה גולדברג, דוד אבידן, יהודה עמיחי ונתן זך בשירים ודוד גרוסמן בספרו "דבש אריות"

Slide 2

אם לדמויות בתנ"ך היה רייטינג, שמשון הגיבור היה בוודאי מהמובילים. מדובר בדמות שהטקסט התנכ"י ויצירות אמנות במהלך הדורות העניקו לה אפיון גופני מובהק (ראסטות, קומה אדירה, כתפיים רחבות, שרירים) וגם אפיון התנהגותי מובהק (מכונת הרג משומנת היטב, תחבולנית וערמומית, שכל מטרתה להכות באויבי ישראל, הפלשתים). ואי אפשר לשכוח כמובן את סופו של הסיפור - כה רומנטי, דרמטי וטרגי.

שמשון הוא דמות שבין תכונותיה השונות מתגלעים יחסים מתוחים - סתירה, ניגוד, מעבר חריף מתכונה לתכונה וכיוצא באלה. שמשון עומד בשני העקרונות האלה: שופט, נזיר אלוהים ולוחם החירות הלאומית, ועם זאת גם החזק מכל אדם העסוק למעלה מראש בפרשיות אהבים והוללות, במסעות נקמה פרטיים ובתחרויות של חידות

הרומן **שמשון** (1919) אלגוריה מאת **זאב ז'בוטינסקי**, הגם שנכתב רוסית, נחשב בשעתו ליצירת מופת של הספרות העברית. ז'בוטינסקי שאף להציג את השקפותיו על חידוש פני האומה במסגרת עלילה ספרותית. משום כך הוא מציג גיבור, בעל גוף ענק, אך גם בעל כושר החלטה. שמשון של ז'בוטינסקי הוקסם מתרבותם הגבוהה של יוצאי איי הים הרחוקים, ורצה להנהיג גם בעם ישראל המפורד את אורחותיהם – נטייתם למשמעת וסדר, הצבאיות שלהם, יכולתם הטכנולוגית ועליצותם בשעות הפנאי. את הערכים הללו שם ז'בוטינסקי בפיו של שמשון המצווה על אחיו: "**שימו עליכם מלך, למדו צחוק וקנו ברזל**". נראה שהערצת שמשון את הפלשתים משקפת את עמדתו של ז'בוטינסקי כלפי התרבות האירופאית

במרכז הרומן עומדים דמותו של שמשון ויחסיו עם הפלשתים. ז'בוטינסקי ראה בשמשון גיבור ומנהיג טבעי שצמח בתקופה היסטורית קודרת אשר בה "אין מלך בישראל [ו] איש הישר בעיניו יעשה". המחבר רומז לאנאלוגיה בין תקופת השופטים לתקופת המנדט הבריטי ולמכשולים שהציבה אנגליה בדרך להקמת בית לאומי לעם ישראל בארץ ישראל.

על רקע נופי הארץ משורטטת ביד אמן דמותו של שמשון - הגיבור, השופט והנזיר. זהו נזיר מוזר המתמכר לקסמן של נשים פלישתיות; נהנתן המבלה בנעימים עם חבריו הפלישתים; קנא המשלח אש בשדות הפלישתים; גיבור הנושא את שערי עזה על כתפיו.

מעל הכל שמשון הוא תלמיד חרוץ הלומד את סוד כוחם של הפלישתים המציקים לאחיו בני שבט דן. וממקום כלאו הוא שולח מסר-צוואה לאחיו:

+ קיבצו ברזל
+ שימו עליכם מלך
+ לימדו לצחוק

Slide 3

אם לדמויות בתנ"ך היה רייטינג, שמשון הגיבור היה בוודאי מהמובילים. מדובר בדמות שהטקסט התנכ"י ויצירות אמנות במהלך הדורות העניקו לה אפיון גופני מובהק (ראסטות, קומה אדירה, כתפיים רחבות, שרירים) וגם אפיון התנהגותי מובהק (מכונת הרג משומנת היטב, תחבולנית וערמומית, שכל מטרתה להכות באויבי ישראל, הפלשתים). ואי אפשר לשכוח כמובן את סופו של הסיפור - כה רומנטי, דרמטי וטרגי.

חידת שמשון היא חידה המופיעה בתנ"ך כחלק מסיפור עלילותיו של שמשון. את החידה חד שמשון במשתה חתונתו לשלושים אורחיו הפלשתים, בזה הלשון: "מֶה־אֶכֶל יֵצֵא מֵאֶכֶל וְיַעַז מִתּוֹק" (ספר שופטים, פרק י"ד, פסוק י"ד). החידה מבוססת על חוויה פרטית של שמשון, שהרג אריה ולאחר זמן מצא בגווייתו דבורים ודבש. זהו גם פתרונו של החידה: "מה מִתּוֹק מִדְּבַשׁ וְיָמָה עֵז מֵאֲרִי" (ספר שופטים, פרק י"ד, פסוק י"ח) (האריה הוא האוכל העז והדבש הוא המאכל המתוק. הפלשתים, שלא יכלו לנחש את פתרון החידה, סחטו אותו באיומים מאשתי, ששכנעה את שמשון לגלותו לה).

השערת כפל המשמעות במילה "ארי"

השערה שהיוותה בסיס לדיון נרחב הועלתה על ידי הפילולוג של השפות השמיות האנס באואר. באואר שיער שבעברית הקדומה התקיימה המילה "אַרִי" במשמעות "דבש", לצד המשמעות ההומונימית הרגילה של "אריה"; המילה המשוערת נגזרה מהשורש אר"ה, המתייחס ללקיטה ואיסוף של פירות, מיצי פירות ועוד, כמו בשיר השירים ה, א: "אַרְיֵתִי מוֹרִי עִם בְּשָׁמִי אֶכְלֵתִי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי...ההשערה מבוססת בין השאר על השוואה למילה ערבית דומה. לפי השערה זו, החידה הייתה חידת כפל לשון: הפותר נדרש למצוא מילה דו-משמעית שמובנה האחד הוא אוֹכֵל (טורף) עז ומובנה האחר הוא מאכל מתוק. התשובה המקורית לחידה הייתה אפוא "ארי". יש הסבורים שגם תשובתם המקורית של הפלשתים בסיפור המקראי הייתה: "מה מתוק מארי ומה עז מארי?", כשכוונתם למובנים השונים של דבש ואריה, בהתאמה. בשלב מאוחר יותר המילה "ארי" במובנה כ"דבש" לא הייתה עוד מובנת כל צורכה והיא תוקנה ל"דבש", תיקון שגרם לשיבוש החידה.

סיפור השועלים: שמשון רצה לחזור לאשתו, אך גילה כי אביה נתנה לאחר. כדי לנקום, לכד שמשון 300 שועלים, קשר לפידים לזנבותיהם, שילחם בשדות פלשתים והבעיר את כל יבולם. הפלשתים נקמו על ידי שריפת האישה ואביה, וכתגובה הכה אותם שמשון "שוק על-יָרֵךְ". הפלשתים ביקשו לנקום ויצאו בכוח גדול כדי לתפוס את שמשון. כדי להימנע ממלחמה, הלכו שלושת אלפים מאנשי שבט יהודה להביא את שמשון אל הפלשתים. לאחר שהבטיחו לו שלא יפגעו בו אלא רק יעבירוהו לפלשתים, הניח להם שמשון לכוול אותו. לאחר שנמסר לידי הפלשתים, נמסו הכבלים מעל ידיו, והוא מצא לחי חֲמֹר והכה באמצעותה אלף פלשתים

Slide 4

אם לדמויות בתנ"ך היה רייטינג, שמשון הגיבור היה בוודאי מהמובילים. מדובר בדמות שהטקסט התנכ"י יוצרות אמנות במהלך הדורות העניקו לה אפיון גופני מובהק (ראסטות, קומה אדירה, כתפיים רחבות, שרירים) וגם אפיון התנהגותי מובהק (מכונת הרג משומנת היטב, תחבולנית וערמומית, שכל מטרתה להכות באויבי ישראל, הפלשתים). ואי אפשר לשכוח כמובן את סופו של הסיפור - כה רומנטי, דרמטי וטרגי.

שמשון הוא דמות שבין תכונותיה השונות מתגלעים יחסים מתוחים - סתירה, ניגוד, מעבר חריף מתכונה לתכונה וכיוצא באלה. שמשון עומד בשני העקרונות האלה: שופט, נזיר אלוהים ולוחם החירות הלאומית, ועם זאת גם החזק מכל אדם העסוק למעלה מראש בפרשיות אהבים והוללות, במסעות נקמה פרטיים ובתחרויות של חידות

טוחן: בסיפורי התנ"ך מספרים את שקרה לשמשון ומלחמתו בפלשתים: "וַיִּאֲחַזְזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת עֵינָיו וַיִּרְדּוּ אוֹתוֹ עֶזְתָּה וַיֹּאסְרוּהוּ בְּנֶחֱשִׁתַּיִם וַיְהִי טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים" (שופטים, טז; 1) ומה בדיוק טחן שמשון? אמר אחד התלמידים, רבי יוחנן שמו, שמשון היה שוכב עם נשות הפלשתים בבית המאסר. שלשון טחינה בתנ"ך מתפרש כקיום יחסי מין כמשתמע בספר איוב: "תִּטְחֹן לְאַחַר אִשְׁתִּי וְעָלִיהָ יִכְרְעוּן אַחֲרָיו" (איוב, לא; 10). מכאן, שפלשתים מסרו נשותיהם לשמשון כדי שיעבר אותן. הוסיף תלמיד אחר, רב פפא שמו, שהמציאות שנקרתה בפני שמשון תואמת פתגם עממי האומר: לאלכוהליסט מביאים יין, לעובד אדמה ירקות. כך שמשון שעסקי נשים לו הביאו לפניו את נשות פלשתים. עוד הוסיף רבי יוחנן ואמר: גבר הנואף עם אחרות חזקה שאשתו נואפת עם אחרים, וזאת נלמד מהפסוק: "תִּטְחֹן לְאַחַר אִשְׁתִּי וְעָלִיהָ יִכְרְעוּן אַחֲרָיו" ומציאות זו תואמת פתגם עממי האומר: הגבר עוסק בדלעת גדולה והאישה בדלעת קטנה – שניהם עוסקים במעשה דומה. (תלמוד בבלי, מסכת סוטה, דף י', עמוד א').

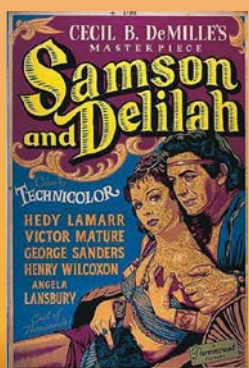
נוסח התלמוד כלשונו:

"ויהי טוחן בבית האסורים - א"ר יוחנן: אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אומר: (איוב לא) תטחן לאחר אשתי, מלמד, שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתעבר הימנו. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי: קמי דשתי חמרא - חמרא, קמי רפוקא גרידיא - דובלא. וא"ר יוחנן: כל המזנה - אשתו מזננת עליו, שנאמר: (איוב לא) אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבת, וכתוב: תטחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחריו. והיינו דאמרי אינשי: איהו בי קארי, ואיתתיה בי בוציני".

ב'מילון הסלנג המקיף' של רוביק רוזנטל (כתר, 2005)
טחן - שגל: 'טחנתי אותה כל הלילה' (החמישיה הקאמרית)

Slide 5

שמשון הרומנטי

הוליווד, 1949

ואן דייק, המאה ה-17

שמשון הוא דמות שבין תכונותיה השונות מתגלעים יחסים מתוחים - סתירה, ניגוד, מעבר חריף מתכונה לתכונה וכיוצא באלה. שמשון עומד בשני העקרונות האלה: שופט, נזיר אלוהים ולוחם החירות הלאומית, ועם זאת גם החזק מכל אדם העסוק למעלה מראש בפרשיות אהבים והוללות, במסעות נקמה פרטיים ובתחרויות של חידות

בשנת 1949 עלה לאקרנים 'שמשון ודלילה' – האפוס התנ"כי שיצר הבמאי ההוליוודי הנודע ססיל בי. דה-מיל. הסרט התבסס במידה רבה על הרומן המפורסם שחיבר זאב ז'בוטינסקי, 'שמשון'. ספרו של ז'בוטינסקי נכתב במקור ברוסית ותורגם לעברית בידי ברוך קרוא (קרופניק) בשנת 1930. באותה שנה תורגם הספר גם לאנגלית בכותרת *Samson the Nazarite* (שמשון הנזיר), וכך התוודע אליו דה-מיל.

Slide 6

שמשון ה"צה"לי"

- 1948 – שועלי שמשון (סיירת הג'יפים של גבעתי)
- לוי אשכול: 'שמשון דער נעבעכדיקער', שמשון המסכן
- ברירת שמשון – המדיניות הגרעינית של ישראל

בשל היותו של שמשון סמל לכוח, בחר בו אבא קובנר, ששירת כקצין חינוך בחטיבת גבעתי בתש"ח, והעניק את שמו ליחידת יחידת הג'יפים **שועלי שמשון** הייתה יחידה ממוכנת על גבי ג'יפים של "צה"ל בתקופת מלחמת העצמאות. "נקמת שמשון בפלשתים באמצעות 300 שועלים, העניקה לחטיבת גבעתי ולפיקוד דרום את סמלם - השועל. ב-1 באוגוסט 1948 ביקר המלחין מרדכי זעירא את אנשי היחידה. אורי אבנרי, מלוחמי היחידה, כתב באותו ערב את מילות שיר זעירא הלחינו.^[1] השיר התפרסם בביצועה של שושנה דמארי. הוא נפתח בשורות: ארבעה, ארבעה על הג'יפ הדוהר ובוקע השיר מן הלב, והשביל בדרכם מרקד ומזמר, זה השביל המוביל אל אויב.

"שמשון דער נעבעכדיקר" שמשמעותו המילונית היא "שמשון המסכן". את הביטוי הזה המציא אשכול כשהוטל על עזר ויצמן לצאת לווינגטון ולשכנע את הממשל לספק לישראל מטוסי פאנטום. עזר שאל: כיצד אציג את ענייננו? שישראל חזקה (ולכן ראויה להיות בת ברית של ארצות הברית) או ישראל חלשה ולכן זקוקה לפנטומים. על כך השיב לו אשכול בפסוק שלמעלה. נבערך ביידיש זה מסכן, עלוב, ביש מזל. אך בקריצת עין משמעות המילה מישהו שעושה עצמו ככה ואת הצרוף הזה ביקש אשכול להעביר. להיות "שמשון הגיבור" - אך להתנהג כחלש ואומלל. אשכול, שלמרות הבדיחות עליו ידע היטב את כוחה האמיתי של מדינת ישראל, התכוון ליצור אסטרטגיה של הטעיה, שתוליך שולל גורמים מחוץ לישראל, באופן שיאפשר - כמאמר פתגם גרמני אחר - "לרקוד על שתי חתונות": גם לנהוג בפועל ובשטח בצורה אלימה וכוחנית, וגם לזכות באהדת חלקים מן העולם, הנתונה פעמים רבות לחלש, ל"אנדרדוג".

לתרחיש שבו תשתמש ישראל בנשק גרעיני בהימצאה על סף השמדתה הפיזית ובמצב שאין לה מה להפסיד, ניתן השם **"ברירת שמשון"** - סוג של נקמה על סמך דוגמת שמשון הגיבור התנ"כי שלפת את עמודי מקדש האל דגון ומספר הפלשתים שהרג במותו היה רב יותר מאשר בחייו, בקוראו: "תמות נפשי עם פלשתים." על כן, משקלו העיקרי של הנשק הגרעיני הוא ההרתעה - הן כנגד מדינות האויב והן כנגד מעצמות העל. קיומו של נשק מסוג זה והחשש שישראל תעשה בו שימוש אמור למנוע ממדינות ערב להשתמש בכוחן הקונוונציונלי העודף נגד ישראל. בנוסף, על פי הערכות, השתמשה ישראל באיום של הפעלת הנשק הגרעיני שלה בעת מלחמת יום הכיפורים כדי לקבל סיוע צבאי ומדיני מארצות הברית. יש טענות שישראל עשתה שימוש באיום כזה גם בעת מלחמת המפרץ

Slide 7

אם לדמויות בתנ"ך היה רייטינג, שמשון הגיבור היה בוודאי מהמובילים. מדובר בדמות שהטקסט התנכ"י ויצירות אמנות במהלך הדורות העניקו לה אפיון גופני מובהק (ראסטות, קומה אדירה, כתפיים רחבות, שרירים) וגם אפיון התנהגותי מובהק (מכונת הרג משומנת היטב, תחבולנית וערמומית, שכל מטרתה להכות באויבי ישראל, הפלשתים). ואי אפשר לשכוח כמובן את סופו של הסיפור - כה רומנטי, דרמטי וטרגי.

שמשון הוא דמות שבין תכונותיה השונות מתגלעים יחסים מתוחים - סתירה, ניגוד, מעבר חריף מתכונה לתכונה וכיוצא באלה. שמשון עומד בשני העקרונות האלה: שופט, נזיר אלוהים ולוחם החירות הלאומית, ועם זאת גם החזק מכל אדם העסוק למעלה מראש בפרשיות אהבים והוללות, במסעות נקמה פרטיים ובתחרויות של חידות

שיר שמשוני נוסף פרי עטו של דן אלמגור הוא 'בלחי חמור', שאותו הלחין אמיתי נאמן בשנת 1960 לתכנית 'הנשק הסודי' של להקת פיקוד צפון. השיר עוסק ברב"ט שמשון בן מנוח שלקח באפסנאות את הנשק הסודי - לחי חמור טרייה.

Slide 8

שמשון הוא דמות שבין תכונותיה השונות מתגלעים יחסים מתוחים - סתירה, ניגוד, מעבר חריף מתכונה לתכונה וכיוצא באלה. שמשון עומד בשני העקרונות האלה: שופט, נזיר אלוהים ולוחם החירות הלאומית, ועם זאת גם החזק מכל אדם העסוק למעלה מראש בפרשיות אהבים והוללות, במסעות נקמה פרטיים ובתחרויות של חידות

נדב אמבון סרטון גמר בחוג לאנימציה של האקדמיה לאמנות בצלאל. כותרת הסרטון היא 'מדברים על שמשון'. סרטון אנימציה דוקו-מקראי. דמותו של שמשון, נגעה בחייהם של ארבע דמויות שמספרות על המפגש איתו בסדרת ראינות. על נקמה, גבורה, רומנטיקה ואובדן.

גרוסמן מאמץ את גישתו של דר' אילן קוז, שהציע פרשנות פסיכואנליטית לסיפור. על פי קוז, בשורש "הרומנס המשפחתי" של שמשון נעוצה בגידתה של אשת מנוח באשה (נסיבות לידה מפקפקות, מלוות בסימן שאלה בדבר אבהותו של מנוח), ושמשון נדחף לבצע מחדש בחייו שלו את סיפור הנבגדות של אביו, וכך מוצא עצמו שוב ושוב בזרועותיהן של נשים בוגדניות. דחף הרסני זה מיתרגם בתחילה לפרצי אלימות נגד הפלשתים, ומתגלגל בסופו של חשבון להרס-עצמי ששיאו במעשה ההתאבדות. גרוסמן הופך את שמשון המקראי מגיבור צעיר ואלים, בעל גבריות מתפרצת ו"עודפת", לילד אבוד ובלתי מובן, בעל נפש של אמן.

ושב – הטוחן: כשם ששמשון עצמו נהרה בחטא (ע"י "מלאך" שאולי בכלל היה פלישתי?) כך גם סופו לתת שירותיו לנשות הפלישתים.

Slide 9

שמשון:

מחבל-מתאבד או גיבור טראגי מונע דתית?

שופטים פרק טז

כח ויקרא שמשון אל-יהוה,
ויאמר: אֲדֹנִי יְהוָה זָכְרֵנִי נָא וְחַזְקֵנִי נָא
אֶךְ הַפַּעַם הַזֶּה, הָאֱלֹהִים, וְאֶנְקְמָה
נָקָם-אֶחָת מִשְׁתִּי עֵינִי,
מִפְּלִשְׁתִּים. ל וַיֹּאמֶר שְׁמִשׁוֹן, תָּמוּת
נַפְשִׁי עִם-פְּלִשְׁתִּים, וַיֵּט בִּכְח, וַיִּפֹּל
הַבֵּית עַל-הַסֵּרָנִים וְעַל-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-
בּוֹ; וַיְהִי הַמָּוֶת, אֲשֶׁר הָמִית בְּמוֹתוֹ,
רַבִּים, מֵאֲשֶׁר הָמִית בְּחַיּוֹ.

גוסטב דורה

1. גרוסמן מתאר את שמשון כמחבל-המתאבד הראשון, אולם תולה זאת בילדותו: שמשון הוא המחבל-המתאבד הראשון, או בלשוננו של גרוסמן "המתאבד-הרוצח הראשון" (עמ' 134). גרוסמן הופך את רוצח-ההמונים הזה לילד בודד, גלמוד, עצוב, ואף ל"אמן" לא מובן (עמ' 87). כמובן שילד כזה אינו נתפס כאחראי פוליטית למעלליו.

בביקורת על הספר, אומר דויד פישלוב: ההתייחסות להתאבדות-הנקמה של שמשון כמודל מבשר של המחבלים-המתאבדים ברחובותינו (עמ' 134) נאמרת אמנם בלשון זהירה, אבל תורמת לטשטוש הבדל עמוק בין נקמת-התאבדות כמוצא אחרון ויחיד של מי שעניו נוקר והוא הפך מושא לעינויים וללעג, לבין שימוש במתאבדים-מתפוצצים כטקטיקה לגיטימית ומואדרת בעימות לאומי.

עמרי ניצן, מפיק ההצגה שמשון ודלילה: סיפור מקראי, בלגיה, 2009: ניצן: "הסיפור ההיסטורי של שמשון מספק לנו אלגוריה עקיפה ודרך להבין את התקופה העכשווית שבה אנו חיים. כמשל, הסיפור התנ"כי משמש לנו מראה לאפשרויות שיכולות להיות לנו בעתיד".

"שמשון ודלילה זה סיפור אהבה עם קונוטציה פוליטית וסוף מפתיע: שמשון המדוכא והמושפל איבד את כוחו הפיזי והמנטלי, ומתוך זעם ותסכול הורג את עצמו ואת כל האנשים מסביבו. בארץ קוראים לשמשון 'גיבור' אך הוא בנקל יכול להיחשב שאהיד".

ניזאר זועבי: "סיפורי ההיסטוריה הם אירוניים. לפני מותו של שמשון הוא זעק 'תמות נפשי עם פלשתים', ואז הוא ביקע את עמודי המגדל שקרסו והרגו אותו יחד עם הפלשתים".

2. היו שכתבו שמשון האיש שזכה לעמדה דתית מיוחדת, נזיר אלוהים, **מי שבתוכו מתקיים מאבק איתנים בין כוחות ארציים של פיתוי לבין הכוח הדתי הנשגב**. דמות זו של שמשון עולה מ"מעשה שמשון" יצירתו הראשונה של **רמח"ל** (רבי משה חיים לוצאט) [8], שעוקבת אחרי דמותו התנ"כית של שמשון ועל מאבקיו ביצרים ובתשוקה. כך גם שירו של **נתן זך**: "את שערו של שמשון מעולם לא הבנתי / הכוח הרב הגנוז בו, חשאויותו הנזירית".

שמשון היה שופט עשרים שנה. בשום מקום לא מוזכר שמשון כמנהיג צבאי. לא מוזכרת עבודת הנהגה, שיפוט, עם. שמשון הוא איש הכוח לכל הדרך. כאיש רב כוח, את כל הפעולות שלו עשה לבדו. הוא אלים באופן קיצוני. אך מכותיו לא הביאו את הישועה ורק היו פתיחה לשרשרת של התנגשויות בין ישראל לפלשתים, שתסתיים בניצחון הישראלים, רק בימי המלך דוד. ספר שופטים מצגי אותו כגיבור שהכזיב. רק הפסוק האחרון בעניינו, ורק אחרי מותו מזכה אותו הכתוב במעמד שופט'.

Slide 10

מי אתה, שמשון?

שמשון והאריה, רובנס

הרקולס נלחם באריה, רובנס

סיפורי שמשון מכילים מוטיבים רבים: סיפורים עממיים על גיבור פלא בעל כוחות מאגיים הקשורים בשער הראש ובנזירות; פתגמי חכמה וחידות; התבוננות פסיכולוגית בטבע האדם, אויב הפלשתים ואהוב בנותיהם, גיבור שאינו עומד בפני דמעות אשה ואשה הבוגדת באהובה למען בצע כסף[14]. שמשון הגיבור, איש רב כוח, נוטה להסתכסך, מחבל תחבולות, שנפל בידי אשה, מזכיר את דמותו של הרקלס היווני, השוואה שכבר אובזביוס, מאבות הכנסיה הצביע עליה. ביסודו של הדמיון מונח סוג מסויים של סיפורים עממיים פשוטים, המביעים את התפעלותם של הבריות מכוח גופני בלתי רגיל, האוהב נשים ונופל ברשתן. דמות זו זכתה לפיתוח במיתוסים שונים, כך גם **גלגמש** השומרי וחברו **אֶנְכִידוּ** וכן הגיבור האיטלקי **גרטיר**, שבו עוסקת הסאגה "גרטירסאגה" (Gertitsaga). למוטיב שערותיו של שמשון נמצאו מקבילות בדמותו של ניסוס מלך מגארה. הפיתוח המיוחד שדמותו של האיש החזק זכתה לו במקרא חל בכיוון הדתי. את שמשון מפעמת רוח ה'; השפעת האל על פעולותיו מודגשת וכוחו המופלג נובע באופן פיסי ממש כתוצאה מנזירותו'. שמשון היה שופט עשרים שנה. בשום מקום לא מוזכר שמשון כמנהיג צבאי. לא מוזכרת עבודת הנהגה, שיפוט, עם. שמשון הוא איש הכוח לכל הדרך. כאיש רב כוח, את כל הפעולות שלו עשה לבדו. הוא אלים באופן קיצוני. אך מכותיו לא הביאו את הישועה ורק היו פתיחה לשרשרת של התנגשויות בין ישראל לפלשתים, שתסתיים בניצחון הישראלים, רק בימי המלך דוד. ספר שופטים מצגי אותו כגיבור שהכזיב. רק הפסוק האחרון בעניינו, ורק אחרי מותו מזכה אותו הכתוב במעמד שופט'.

ההקבלה בין סיפורי שמשון לסיפורי גויי הים האגאי

מחבר: ע. מרגלית

המאמר מציג מקבילות מפתיעות בין סיפורי שמשון וסיפור ההתנחלות של שבט דן ובין אגדות של גויי הים האגאים. מנקודות הדמיון הרבות מסיק כותב המאמר כי שבט דן מקורו בשבט הדנאים הפלישתי אשר נדד צפונה והחליט להצטרף לשבטי ישראל. מסורותיו של שבט זה נכנסו לתוך הסיפור בהמקראי.

חוקרים רבים חזרו ועמדו על העובדה כי בסיפור שמשון שבתנ"ך ניכרת בעליל הקבלה לסיפור האיגאי. ואמנם, בבואנו לערוך את סיפורי שמשון שבתנ"ך ולחלקם למרכיביהם האגדתיים השונים, אנו נדהמים לראות הקבלה כמעט-מוחלטת בין המרכיבים האלה לבין אגדות הרקולס. יתרה מזו: שמשון הוא הגיבור האגדי של שבט **דן**, ובבואנו לבחון את האגדות על תולדות שבט זה נראה הקבלה כמעט-מוחלטת בין אגדות אלה לבין האגדות על תולדות שבט הדנאים, אחד השבטים או העמים הכלולים בתואר הכולל "**גויי הים**", שפלשו מאיים אלה וכנראה גם מהיבשת האירופית לחופי כנען ומצרים. בכתובות מצריות מכונים שבטים אלו **פלישתים**.

חלק של הדנאים, קבלו על עצמם את אמונת ישראל, העדיפו להצטרף לשבטי ישראל ולהשתקע בישוב קבע מאשר להמשיך לנדוד עם יתר הדנאים לצור ומשם ליוון. האגדה על אימוצו של דן, בן הנכריה, על ידי רחל משקפת תהליך זה ובאה כדי לתת ביטוי וחיזוק לאימוץ שבט דן ע"י עם ישראל.

ברור כי שבט דן היה שומר את אוצר אגדותיו, וכשם שהשבט נקלט בתוך העם כן נקלט אוצר אגדותיו ומסורותיו באוצר האגדות של ישראל.

אין לראות סתירה להנחה זו בעובדה, שמלחמותיו של דן כונו נגד הפלשתים, כי גויי הים נלחמו גם זה בזה, שבט בשבט (כשם ששבטי ישראל נלחמו בינם לבין עצמם)! וייתכן אף ייתכן שהסיבה לנדודי הדנאים היתה בשלב מסוים הלחץ שלחצו עליהם אחיהם הפלשתים, ולא דוקא הכנענים או המצרים. מכאן מסתבר היחס הקרוב, כמעט משפחתי, בין שמשון לפלשתים, שהוא תמוה לגבי איש ישראל. אמנם חי דויד אצל הפלשתים, אבל כפליט מדיני; שמשון חי אצלם כשכן טוב ובן לאותה תרבות, משתתף בחגיגותיהם, מחליף אתם מתנות, ובכלל בא והולך בעריהם כבן-בית.

שמשון הוא הגיבור האולטימטיבי במיתולוגיה היהודית, בדומה לגיבורים במיתולוגיות אחרות, שהבולט ביניהם הוא הרקולס במיתולוגיה היוונית והרומית. קיימים קווי דמיון בין סיפור שמשון לסיפורו של הרקולס, לדוגמה: לשניהם כוח פיזי על-טבעי, שניהם נלחמו ב**אריה** וניצחו אותו בידיים חשופות וללא כלי נשק, שניהם נשאו על כתפיהם סמלים של כוח – שמשון, את שערי עזה, והרקולס את האריה שאותו ניצח, ושניהם נפלו עקב פגיעה שנגרמה להם כתוצאה מנשותיהם. השוני ביניהם מבטא את השקפת מחברי המקרא לעומת השקפת מחברי המיתולוגיות היוונית והרומית: **שמשון הוא בן אנוש ששאב את כוחו מהאלוהים ותלוי בו באופן מוחלט בכל מעשי גבורותיו, והרקולס היה בנו של זאוס, ושאב את כוחו מהיותו חצי אל.**

שמשון ודלילה - שירה

דלילה

מילים: לאה גולדברג
לחן: דני ליטני

betrayed – בגדה
surrendered – נכנע
smooth talk – חלקת לשון

bosom – חיק
pupil – אישון
dead of night – אישון לילה

הן גדוע גדע שִבְגָדָה
וְנִכְנַע לְחֻלְקַת הַלָּשׁוֹן
הוא גִדַּע שְׁזֵמוֹת מִיָּדָה
פְּלִישְׁתִּים עָלִיד שְׁמִשׁוֹן

וַיִּחְזֹר וַיִּשְׁכַּב בְּחִיקָה
עַם דְּמוּתוֹ הַצּוֹפָה בְּאִישׁוֹן
כִּי בְּכָל בְּגִידוּתֶיהָ מִתְקָה
פְּלִישְׁתִּים עָלִיד שְׁמִשׁוֹן

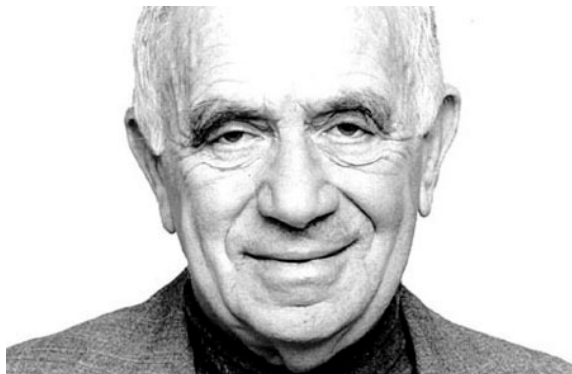
כִּי כָבְשָׁה כְּכֹבֵשׁ אֶת אוֹיְבוֹ
וְכָל לֵילָה לוֹ לֵילָה רֵאשׁוֹן
וַיִּצְהַל חֲרָדוֹת לָבָבוֹ
פְּלִישְׁתִּים עָלִיד שְׁמִשׁוֹן

רק בְּבוֹא הָעֵדָה הַפְּרוּעָה
עַת טִפְחָה אֶהָבָה עַל פָּנָיו
הוא פָּקַח אֶת עֵינָיו וְרָאָה
וַרְעִיָּה נִקְרוּ אֶת עֵינָיו

congregation – עדה
struck, patted – טפחה
פקח – פתח
רעה, רעים – חברים
to poke, pull out – לנקר

https://www.youtube.com/watch?v=jr_jshlleGs

שמשון / יהודה עמיחי

כָּל שְׁבוּעִים אָנִי הוֹלֵךְ
לְהַסְתֵּפֶר.

כָּל שְׁבוּעִים
כָּחִי סָר מִמָּנִי.

כָּל שְׁבוּעִים עוֹקְרִים אֶת עֵינִי.
אָנִי טוֹחַן וּמְסוֹבֵב.

סָר מִמָּנִי – עוֹזֵב אוֹתִי
עוֹקְרִים, לַעֲקוֹר – to tear out
טוֹחַן, לַטְחוֹן – to grind
חוֹזֵר חֲלִילָה – שׁוֹב וְשׁוֹב

שְׁעָרֵי צִמְחַ

אָנִי מַצְחֵק לִפְנֵיהֶם,

אָנִי מִפִּיל מְקַדָּשִׁם,

לֹא קוֹרֶה דָּבָר. אֵין גַּם פְּצוּעִים-קַל.

כָּל שְׁבוּעִים אָנִי הוֹלֵךְ

לְהַסְתֵּפֶר

וְחוֹזֵר חֲלִילָה.

בְּלִי לְהַזְכִּיר אֶת מָה שֶׁקּוֹרֶה לִּי

עִם דְּלִילָה,

כָּל שְׁבוּעִים

לחי חמור

במחסן הצבאי לחמוש ומלקוח.
למחסן התחמושת, בבוקר אפור,
נכנס הרב"ט שמשון בן-מנוח,
שהחברה קראו לו "שמשון הגבור",
אפסנאי המחסן או החור כבאלאטה:
איזה נשק הפעם, שמשון הגבור?
ושמשון או עשה שריר קטן: הן ידעת!
תן לי לחי,
כן לחי טריה של חמור!

פזמון:
כן, לחי חמור
חמור חמורותיים,
כן לחי חמור —
הנשק הסודי.

מה? — שאל המסכן —

מה הפעם זממת?
אין נפוק לחיים בשביל חיילים,
ובכלל, המפקד, עד היום לא חתמת
על אבדן כמאתיים זנבות שועלים!
אך שמשון רק עשה שריר קטן

והתם לו:
הפריט — לחי שמאל, מספרה —
כך וכך.
ובלחי החמור תתמקלע עוזי, שם לו,
ויצא לפלישתים, וערך שם מטוח.

פזמון:
ובלחי חמור
חמור-חמורותיים,
ובלחי חמור
הכיתי אלף איש.

או ניער בלוריתו, ששנים לא נגעו בה,
ובנחל רחץ — אם גם לא הסתרק.
שם פגש בדלילה ושרק: הלו בובה,
ומאז שם הנחל הוא: נחל שורק.

ובין "מר ישראל", הוא שמשון
בן-מנוח
היא — "מלכת החופים", ורומן שם
התחיל,

ומכון לשרירים הם החליטו לפתוח,
אבל היא לא השאירה לו כוח במיל.

פזמון:
ובלחי חמור
חמור-חמורותיים,
בלחי חמור
קצרתי תהילתי,
אך אשה אחת,
אשה יפת-תנאים,
גילתה לי מי
החמור האמיתי!

דן אלמגור, הצ'ופצ'יק של הקומקום, עמ' 109

בלחי חמור

לחן: אמיתי נאמן

בתכנית "הנשק הסודי" (1960)

לִמְחֶסֶן הַצָּבָאִי לְחֲמוּשׁ וּמִלְקוּחַ,
לִמְחֶסֶן הַתַּחֲמִשֶּׁת בְּבִקְרָא אָפֹר
נִכְנָס הָרֶבֶ"ט שְׁמִשׁוֹן בֶּן־מְנוּחַ
שֶׁהַחֶבְרִי קָרָאוּ לוֹ "שְׁמִשׁוֹן הַגָּבוֹר".
אֶפְסֵנָאִי הַמְּחֶסֶן אָז הֶחֱוִיר כְּמוֹ בַּלְטָה:
"אֵיזָה נֶשֶׁק בַּחֲרָת הַפַּעַם, גָּבוֹר?"
וְשְׁמִשׁוֹן אָז עָשָׂה "שְׂרִיר" קָטָן: "הֵן יִדְעָתָ!
תֵּן לִי לָחִי -
כֵּן, לָחִי טְרִיהַ שֶׁל חֲמוֹר!"

כֵּן, לָחִי חֲמוֹר, חֲמוֹר־חֲמוֹרוֹתִים.
כֵּן, לָחִי חֲמוֹר - הַנֶּשֶׁק הַסּוּדִי.

"מָה?" שָׁאֵל הַמַּסְכָּן, "מָה הַפַּעַם זִמְמָתָ?
אֵין נַפּוּק לְחַיִּים בְּשִׁבִּיל חַיִּים.
וּבְכֻלָּל, הַמַּפְקָד, עַד הַיּוֹם לֹא חֲתַמָּתָ
עַל אֲבֶדֶן כְּמֵאֲתִים זִנְבוֹת שׁוֹעֲלִים!"

מחסן – storeroom
מלקוח – booty
תחמושת – ammunition
רב"ט – corporal
אפסנאי – quartermaster
החוויר – paled
בלטה – tile
נשק – weapon
שריר – muscle
לחי – jawbone
טריה – fresh

מסכן – poor guy
זממת, לזמום – to plot, scheme
ניפוק – distribution
חתמת, לחתום – to sign
אבדן – loss

אֲךְ שִׁמְשׁוֹן רַק עָשָׂה לוֹ עוֹד "שְׂרִיר" וְחָתַם לוֹ:
 "הַפְּרִיט - לְחֵי שִׁמְאֵל. מִסְפָּרָה - כָּךְ וְכָךְ."
 וּבְלִחֵי הַחֲמוֹר מִי־יִוֹדַע־מָה שֶׁם לוֹ
 כְּשִׁי צָא לְפָלְשֵׁתִים. נָא עֵינַי בְּתַנְךָ.
 כֵּן, לְחֵי חֲמוֹר...

אֲזַנְעָר בְּלוֹרִיתוֹ שְׁשָׁנִים לֹא נִגְעוּ בָּהּ,
 וּבִנְחָל רַחֵץ (אִם גַּם לֹא הִסְתָּרַק).
 שֶׁם פָּגַשׁ בְּדִלִילָה וְשָׂרַק "הֵלוּ, בְּבָהּ!",
 וּמֵאֵז שֶׁם הִנְחָל הוּא "נְחָל שׁוֹרֵק".
 וּבֵין "מֶר יִשְׂרָאֵל", הוּא רַב־ט בֶּן־מְנוּחָה,
 וְ"מִלְכַּת הַחוּפִים" הָרוֹמֵן שֶׁם הִתְחִיל.
 וּמִכּוֹן לְשָׂרִירִים הֵם הִחְלִיטוּ לְפָתַח -
 אֲבָל הִיא לֹא הִשְׁאִירָה לוֹ כּוֹחַ בְּמִיל.

"כֵּן, בְּלִחֵי חֲמוֹר, חֲמוֹר־חֲמוֹרוֹתִים,
 בְּלִחֵי חֲמוֹר קְצָרְתִי תִהְלֶתִי;
 אֲךְ אִשָּׁה אַחַת, אִשָּׁה יִפְת־מִתְנִים,
 גָּלְתָה לִי מִי הַחֲמוֹר הָאֲמֵתִי!"

פריט – item

נע עיין – בבקש להסתכל

נער, לנער – to shake

בלורית – forelock

שרק – whistled

נחל – stream

מכון – gym

במיל – בכלל

קצרתי תהילתי – I reaped my fame

מתננים – hips